

Школа/разред:	Основна школа / други разред
Наставна тема:	ОБЛИК И ПРОСТОР
Наставна јединица:	Компоновање облика у тродимензионалном простору и равни
Ликовна активност:	„Водени свет“
Тип часа:	Обрада и практичан рад
Кључни појмови:	Компоновање облика у простору / комбиноване ликовне технике
Циљ:	Усвајање, разумевање и примена знања и вештина везаних за компоновање облика у простору и примену техника и материјала кроз истраживање, откривање и креирање у самосталном ликовном изражавању.
Образовни исходи:	Ученик/ученица у складу са узрасним и индивидуалним могућностима:
	<ul style="list-style-type: none"> ✓ именује и описује појам и значење ликовних елемената – облик, простор, кретање; ✓ посматра и уочава појам просторних односа; ✓ наводи примере облика из окружења и тумачи их; ✓ открива и препознаје појам просторних односа, упоређује одговоре и анализира значења; ✓ примењује стечена знања у решавању проблемских задатака; ✓ показује сензитивност за одређене облике и представу кретања у простору у уметничким делима; ✓ самостално примењује ликовне технике и материјале на нов и неубичајен начин; ✓ експериментише и истражује изражајне могућности различитих материјала; ✓ машта, осмишљава и ствара оригинална, креативна решења у ликовном раду; ✓ комуницира ликовним медијима, искрено и спонтано изражава своје мисли и осећања креативним коришћењем ликовног језика; ✓ показује инвентивност кроз изражавање нових ликовних односа; ✓ показује радозналост и склоност да поставља питања, критикује, дискутује и изражава своје ставове у односу на тему/ликовни проблем; ✓ процењује сопствени рад и радове других, аргументује своје ставове и поступке, објашњава процедуре и значења; ✓ повезује стечена знања са осталим наставним садржајима; ✓ разуме контекст културног наслеђа различитих епоха, активно тумачи уметничка остварења и доживљава их, прерађује, допуњује и процењује на свој начин; ✓ производи и интерпретира разноврсне и оригиналне идеје; ✓ развија стратегије проналажења разних решења проблема; ✓ показује способност трагања и откривања начина за стваралачко уобличавање; ✓ проналази необичне, смешне, парадоксалне углове посматрања познатих појава.
Облици рада:	Фронтални и индивидуални
Наставне методе:	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Вербално-текстуална метода (усмено излагање, дијалог, рад на тексту) ✓ показивачка метода (демонстрација, илустрација) ✓ метода сазнавања кроз праксу (практичан рад) ✓ проблемска и откривачка метода
Наставна средства:	<ul style="list-style-type: none"> ✓ уџбеник ликовне културе за други разред ОШ ✓ радни листови ✓ репродукције уметничких дела и ученичких радова, фотографије из природе
Ликовне технике:	Комбиноване технике
Прибор и материјали:	<p>Прибор: школске маказе, посуда за воду, широке и уске четке, мрежица за фротаж, штапић за гребање и цртеж тушем, сунђер</p> <p>Материјали: самолепљиви колаж у боји, фломастери, темпере, суви и воштани пастел, водене боје, туш, новинска хартија, папири различитих формата...</p>
Место извођења наставе:	Учионица
Корелација:	математика, свет око нас, српски/матерњи језик, физичка култура
Напомене:	Ученици реализују ликовни рад у складу са својим индивидуалним могућностима. Не инсистира се на прецизности и уредности као доминантној вредности рада, већ је тежиште на разумевању облика, простора, просторних односа и њихове примене у самосталном ликовном раду.

УВОДНИ ДЕО ЧАСА (5')

- ✓ Ученици су се на претходним часовима упознали и усвојили знања појмовима **облик** и **простор** као ликовним елементима, као и са различитим ликовним техникама и материјалима. У уводном делу часа наставник упознаје ученике са циљем часа, садржајима и активностима које ће реализовати у току двочаса, а који се односе на **компоновање облика у простору**. Учитељ припрема радне материјале и дели их ученицима.

ГЛАВНИ ДЕО ЧАСА (20+50')

- ✓ Учитељ подсећа ученике на претходно градиво везано за појмове облик и простор: „Хајде да се подсетимо – Шта је простор? Какав простор може бити? Хајде да се подсетимо шта су све облици?“ Ученици **именују** и **описују** појам простора, облика и врсте облика, **наводе** примере из окружења и **тумаче** их.
- ✓ Учитељ наводи ученике да **повезују** претходна знања са новим појмовима: „Као што смо научили, простор је средина у којој се налазе одређени правилни и неправилни облици. Како све облици могу бити распоређени у простору?“ Ученици дају разноврсне одговоре – горе, доле, испред, иза, свуда око нас...
- ✓ Учитељ упућује ученике на задатак у радним листовима (**прилог 1**) и покреће их питањима на **опажање**, **решавање проблема** и **дискусију**. Ученици **посматрају** и **учавају** појам просторних односа на илустрованом примеру и **решавају** проблемски задатак, **упоређују** одговоре и заједнички **анализирају** значења, док учитељ координира активношћу.
- ✓ Након што су ученици дошли до заједничког решења проблема, учитељ наставља са излагањем и постављањем проблемске ситуације: „Предмети око нас такође могу бити **распоредени** са наше **леве**, или са наше **десне** стране.“ Учитељ рукама демонстрира стране у простору. „Сада ћемо се играти кретања у простору. Погледајте следећу слику у радним листовима (**прилог 2**). У овој активности сви ученици ће имати прилику да учествују. Изаберите међусобно три ученика који би желели да буду демонстратори у овој малој игри.“ Након што су се договорили, ученици добију задатак да стану у позицију као на првој слици окренути леђима остатку разреда, док су остали у стојећем ставу. Наставник поставља питање: „Ко се налази лево од девојчице, а ко десно?“ Ученици одговарају на питање. Потом учитељ каже ученицима да се придруже демонстраторима и стану сви заједно у групу која ће сада представљати „шумарак“, док демонстратори („пуж и мачка“) и даље стоје лево и десно од групе. Учитељ даље води ученике изненада мењајући ситуацију и улоге: „... и одједном мачка постаде олујни ветар и поче снажно да дува у десно док се младе стабљике у шумарку савијају на ветру!“ Ученик/ца – мачка симулира ветар док се група ученика се рукама подигнутим у вис нагиње на десно „као да се стабљике њишу на ветру“. Учитељ даље води: „...али ево и пужа спораћа који наједном постаде оштри, брзи ветар и поче снажно да струји у лево!“ Ученик/ца – пуж симулира ветар док се група ученика са подигнутим рукама сада нагиње на супротну, леву страну. Ученици на даље симулирају ветар и кретање лево и десно у простору. Учитељ: „Одакле још ветар може да дува?“ Ученици **проналазе необичне, смешне и парадоксалне углове посматрања** познатих појава и њишу се на ветру спонтано као да изненада дува са свих страна... Потом учитељ мења улоге тако да сви ученици постају рибице, које слободно „пливају“ у простору, при чему се сви ученици спонтано крећу у учioniци.
- ✓ Након игре „разгибавања“ и кретања у простору, ученици решавају задатак у радном листу (**прилог 2**) и **примењују** стечена знања у решавању проблемског задатка.
- ✓ Учитељ наставља са излагањем градива и питањима наводи ученике да **посматрају** и **учавају** елементе уметничког дела (**прилог 3**) и фотографије из природе (**прилог 5**). Ученици **откривају** и **препознају** појам просторних односа у уметничком делу и облицима у природи на приказаним визуелним примерима.
- ✓ Учитељ уводи ученике у ликовни проблем кроз кратко излагање о компоновању облика. Ученици посматрају визуелне примере (**прилог 6** и **прилог 7**), води се дискусија, ученици размењују мишљења, ставове и доживљаје у складу са узрасним и индивидуалним могућностима. Ученици **разумеју** контекст уметничких дела, активно их **тумаче** и **доживљавају** на свој начин, **прерађују**, **допуњују**, **процењују**, **показују сензитивност** за одређене облике и представу кретања у простору у уметничким делима.
- ✓ Учитељ прелази на други део часа и након богате стимулације и мотивације уводи ученике у практично решавање ликовног проблема: „Покушајте да замислите предиван подводни свет у коме водена бића **слободно** пливају у **простору** и представите их у свом ликовном раду онако како их ви замишљате, компоњујући линије, боје и облике. Они могу бити распоређени у неком реду и међусобном односу, или слободно компоновани. Користите

своја знања, вештине и машту, истражујте, играјте се и стварајте!“

- ✓ Учитељ распоређује столове тако да ученици могу слободно да се крећу у простору, да комуницирају међусобно, сарађују, размењују идеје и материјале. Ученици припремају прибор и различите материјале и почињу са радом.
- ✓ Подршком и храбрењем учитељ омогућава ученицима да стваралачки приступају ликовном проблему и да развијају више продуктивне него репродуктивне способности. У току рада наставник код ученика подстиче осетљивост за **просторне односе**, затим за **различите облике** и **распоред облика у простору**, као и за **давање смисла** и **значења** свом раду. Учитељ охрабрује све ученике да буду слободни и оригинални у ликовним решењима која самостално проналазе, без наметања личних естетских критеријума и готових решења. Ученици **маштају**, **прозводе** и **интерпретирају** разноврсне и оригиналне идеје и **развијају** стратегије проналажења разних решења.
- ✓ Такође, учитељ храбри и подстиче ученике да **експериментишу са различитим техникама и материјалима** које су користили на претходним активностима, као на пример фротаж, сликање густим темепрама, лазурно сликање воденим бојама, цртеж тушем, сувим или воштаним пастелима, зграфито и друге, као и да их **комбинују** на нов и неуобичајен начин.
- ✓ Учитељ прилази свим ученицима док раде и даје техничку подршку руковањем прибором и материјалима: *«Можете слободно комбиновати и експериментисати са материјалима и методама њиховог коришћења. Истражујте изражајне могућности материјала, али водите рачуна да се не повредите прибором у току рада!»* Ученици спонтано **испробављају** разне материјале, самостално **примењују** ликовне технике на нов и неуобичајен начин, и **експериментишу** и **истражују** њихове изражајне могућности. Ученици показују **инвентивност** кроз изражавање нових ликовних односа.
- ✓ Док ученици у складу са индивидуалним могућностима **реализују** самостално ликовне радове, учитељ их подстиче и бодри, а ученицима који су несигурни, пружа подршку и охрабрује их да верују у своје облике и „искривљења“, и да радови не треба да буду верна копија природе, већ њихов лични доживљај облика из природе и представа облика маште. Учитељ прилагођава захтеве у односу на индивидуалне могућности ученика који су укључени у ИОП.
- ✓ Ученици **комуницирају** ликовним медијима, и искрено и спонтано **изражавају** своје мисли и осећања креативним **коришћењем** ликовног језика.

ЗАВРШНИ ДЕО ЧАСА (15`)

- ✓ Када су завршиле своје радове, учитељ и ученици заједно **анализирају** радове. Учитељ подстиче ученике да **процењују** сопствени рад и радове других, да **аргументују** своје ставове и поступке, да **објашњавају** процедуре и значења. Ученици у критичкој анализи **показују** радозналост и склоност да **постављају** питања, да **критикују**, **дискутују** и **изражавају** своје ставове у односу на резултате активности. Учитељ похваљује рад и ангажовање сваког од ученика, не истиче посебно радове само поједине деце, већ тражи вредност у сваком раду и похваљује све ученике како би били мотивисани за даљи рад и слободно изражавање, без страха од грешке.
- ✓ Учитељ заједно са ученицима анализира радове са аспекта креативности и оригиналности идеја, доследности у раду, као и примене знања везаних за појмове **компоновања облика у простору** и **примене комбинованих техника и материјала**. Ако ученици на непримерен начин коментаришу радове других, учитељ скреће пажњу на то да су сви радови вредни и имају своју лепоту, и да се она огледа управо у различитости идеја и приступа: *„Не морају децо сви исте ствари исто да виде, доживљавају и представљају као ми сами. Понекад се наше идеје, ставови и могућности разликују, али управо је у томе вредност уметности и радост стварања што можемо да будемо другачији, а опет вредни себи и другима. Уметност је комуникација, дељење идеја, ставова, осећања и зато поштујмо оно што су нам други показали у свом раду!“*
- ✓ На крају активности учитељ и ученици припремају и излажу све ученичке радове на великом пану у учионици или у холу школе. Ако нема довољно места, проналазе се алтернативна решења излагачког простора у школи, јер је важно да сви ученици имају прилику да изложе свој рад. Позивају се ученици из других одељења и наставници да посете малу школску изложбу и на кратко „пропутују кроз водена просторства из дечје маште.“
- ✓ Ученици се упознају са планом активности за наредни час ликовне културе, као и потребним материјалом и прибором који треба да припреме. Учитељ предлаже ученицима да, ако желе, за домаћи рад напишу и кратак текст у коме ће описати своју идеју и значење мотива које су приказали у свом ликовном раду.

ПРИЛОЗИ:

1. Учитељ: „Посматрајте приказане геометријске облике, покушајте да уочите просторне односе међу њима и одговорите на питања - Шта је изнад, а шта испод квадрата? Шта је испред, а шта иза круга? Шта је близу, а шта далеко? Линијама повежите понуђене одговоре са одговарајућом сликом и размените оговоре међусобно. Да ли има различитих одговора, питања и дилема?“

		
изнад – испод	испред – иза	близу – далеко
Шта је изнад, а шта испод квадрата?	Шта је испред, а шта иза круга?	Шта је близу, а шта далеко?

2. Учитељ: „Пошто смо заједнички утврдили која је наша лева, а која десна страна, на сликама линијама повежите где се налазе пуж и мачка у односу на положај девојчице.“

	
лево – десно	десно – лево

3. Учитељ: „Погледајте слику у уџбенику. На овој слици је уметник Ван Гог насликао своју собу. Посматрајте је и покушајте да уочите како су распоређене ствари у уметниковој соби. Шта је горе на зидовима, а шта доле на поду? Шта је близу, а шта далеко? Шта се налази између две столице? Шта се налази на сточићу? Шта је са леве стране собе, шта са десне, а шта у средини?“

Ван Гог – Уметникова соба

5. Учитель: „Као што можете опазити, облици могу бити распоређени по неком препознатљивом распореду, али могу бити и слободно разбацани у простору, као на примерима облика из природи у уџбенику – водених бића и микросвета.“

6. Учитель: „Компонување у ликовној уметности подразумева распоређивање линија, облика, боја, површина и других ликовних елемената уметничког дела на одређени начин. Када уметници прикажују облике из природе, њима није важно само да их представе онако како их виде у реалности, већ у свој рад уносе машту и осећања и често распоређују облике не водећи рачуна о неком правилном распореду, већ слободно компонујући. Посматрајте и остале примере ликовних дела и ученичких радова у уџбенику (**прилог 6 и прилог 7**). Да ли се она разликује од Ван Гогове слике? Како су на њима распоређени облици? Какве технике су уметници користили у свом раду? Која слика на вас оставља снажнији утисак и зашто? Да ли би сте на њима нешто променили, одузели, додали?“

Слика од камених облутака, Енди Голсфорти, 1985.

Макс Ернст, Птица, фротаж, 20. Век

Жан Дибифе, облици у простору, 20.век

Ждралови, уметност средњовековне Кине, 15. век

Сцена риболова, фреска из гробнице Лова и риболова, Тарквинија, око 520. године пре н. е.

Зидна слика подводног света, детаљ, Крит, 15. век пре н. е.

Риба на керамичкој посуди, Пабло Пикасо, 1952.

Александар Калдер, мобили – Риба, 20. век

Пабло Пикасо, ноћни риболов, 1939.

7. „На дечјим ликовним радовима можете да видите како су ученици на различит начин распоредили облике. Покушајте да уочите и опишете како су облици распоређени на овим сликама. Која слика је на вас оставила посебан утисак и зашто?“

8. ПРИМЕРИ УЧЕНИЧКИХ РАДОВА НАКОН АКТИВНОСТИ

